

ÁLOMLOVAG BUJDOSÁSA

Igen szép, de kevéssé valószínű história a háboru előtti biedermeier-regények krudysta modorában.

Letűnt ősök ködéből, fáradtragyogású napjaiból még sokszor felrémlik Levinszkynek, a kóbor lengyel Ritternek alakja a felvidéki város éjszakáin. Nagymamák színes káprázatú meséiben éli tovább az életét, mely itt a vedlettfalú öreg házak sodrában úgy zajlott boldog fickándozásával az ifjúságnak, mint a városkát átszelő hegyipatak iramlása, mely tükréül szolgál a nefelejcsszemekhez hasonlatos égboltozatnak épp úgy, akár a nyári éjszakák holdvilágos, csillagfényes egének s oly mélyen rejtőzködik habjaiban az a sok szépség, amit az ég színeivel beléadott, hogy nem csoda, ha a multak képein csak ez a verőfényesség látszik, csak ez a ragyogás él. A fehér házak között, a visszhangos utcák fehér kövein még az árnylovag szelleme járkal éjszakákon s a régi, híres szépasszonyok multakból ittfeledett képmásain azt a sok boldogságot kifejező mosolygást minden bizonnyal még a kóbor Ritterre való visszaemlékezés idézte fel. Sarkantyúinak pengése muzsikáló órák édesbongású dallamával fonja be a róla álmodók lelkét, akiknek nagymamáik sokszor borultak erős mellére forró áhitattal és sokszor szédültek táncain, melyek az életből szinte egész más országok útjára vezettek. Lengyel mezők napsütéses tájai, végtelen vadonok álmán elágyazott szerelmek, krakkói bálak káprázatos élete, nagy városok fénye, csillogása igézték őket szerelmükben; ha Levinszky mély álmú szemeit magukon érezték. Lány muzsikák varázsa, barátkolostorok mélyzengésű harangszava, éjszakák rejtelmes szépsége; reggelek üde derüje, napfényes delek láza és csöndes délutáni órák tűnődő nyugalma fonták be sziveiket a multak ködbeveszett álmain, mikor még ablakuk alatt pengette gitárját a messziment lovag s a csendben feltáruló ablakon evetke könnyedségével kúszott be a fehér lányálmok birodalmába.

Különös férfi volt Levinszky. Egy farsangi bábra érkezett a szepességi városkába, vidáman csilingelő szánon, téli szüzesség hófehér útján. A szánkó tovacsilingelt a szárnyaló hóesésben, Levinszky pedig ott maradt a Fehér Holló kapuja alatt. Lerázta bundájáról a havat, szobát rendelt, ott kicsinosította magát és lejtött a bálózók közé. Lengyel díszruhája, arany sarkantyúinak pengése egy pillanat alatt felhívta a lágyan keringőző szépségek figyelmét mélynézésű szemeire, délceg alakjára és hűvösen tartózkodó mozdulataira: Megállt a bálterem közepén és mellén összefont karokkal, szoborszerű merevséggel nézte az előtte elsuhanó párokat, akiknek vérszínű ajkán tikkadtan éhezett a csók a mámor után és vágyó ölelésbe ért össze valami végtelenbe indult életek találkozása.

Ezek a felvidéki régi bálak menüettfinomságú szépségükkel ma is elrajzanak a küszöbünk előtt, ha éjfélénként elkerül az álom és ébrenlétünk álmodásába leszállanak az aranyos képkeretekből kedvesarcú finom ösanyák és táncra kelnek a fehérparókás ösapákkal. És az a régi báli fiatalság, melynek szerelme annyiszor feldobban bennünk egy-egy soha nem látott s mégis ösmerősen igéző arc láttán mily messzi szállott komor napjainkból. S azok a régi szívek, melyek rég elporladtak már valamelyik árnyas felvidéki temető mélyén, felfeldobognak bennünk csöndes, álmodó órák nyugalmán; a szívek, melyek összedobogtak egy tánc forróságában s aztán a bálak színes, kódének szétfoslásával messzire távolodtak egymástól, hogy sok-sok esztendő multán az unokák váratlan magukra-ismerésében talán új szerelmeknek és új bánatoknak tárjanak kaput. Voltak szívek, melyeket ugyanazon álmok igézték egy életen át, valami közös, fájdalmas vágyakozás jegyezte el őket s mindennek nyoma marad azokon az áttetsző finomságú női arcokon, azokban a sejtelmes kékségű szemekben, melyek mögött egy asszonyi lélek él, szomjúhozik és hervadoz. Valahogy egyszépségűvé másul a város egész asszonynepe; valahogy megtestvériesülnek a gondok, bánatok és érzelmek: talán ugyanazon titkok megfejtésén tűnődő nagyanyák küldötték ilyennek őket. Talán Levinszky jár még most is aranysarkantyúit pengetve a szűk utcák során és őhöz sá sírnak a néma sóhajok, melyek szerelmükben bizonyosságot kereső női lelkek mélyéről szállnak téli éjszakák végtelen fehér útjain keresve az utat a bujdosó után.

*

A különös férfi azon az éjszakán mélyen felejtkezett a szőke Gasparikné szemébe. Gasparik, a toronyóra és egyéb műremekek készítője ezalatt a városi kurátornak asszonya körül buzgólkodott, toronylépcsők mászásához szokott lábaival tipegve a menüett andalító dallamára. Gasparikné szívére feldobbant a vágy a lovag láttára. Valami mély ösztönösséggel érezte, hogy eljött a férfi, aki egyhangú napjaiból kikökönt, akiben magányosságának álmai megteljesednek. Mikor a menüett során párjával a lovag elé ért, zsebkendőjét leejtette előtte. Levinszky felemelte azt, majd az asszonyhoz lépett és elkérte táncosától.

– Lovag Levinszky, – csapta össze csengő sarkantyúit, de mielőtt a táncot folytathatták volna, a zene abbamaradt.

A lovag nem tehetett mást; átadta az elejtett zsebkendőt, de átadás közben odasúgta az asszonynak:

– Ha hazamennek, követni fogom ... Később nézzen ki az ablakán.

Gasparikné bólintott fejével, aztán visszatért az urához, aki a természetes városi kurátornét mulattatta, mézédés bókokat mondván természetéről és annak tartozékairól.

Az asszony főfájásról panaszkodott urának és kérte, hogy kísérje haza őt. Levinszky már előbb eltűnt a teremből, még mielőtt Gasparikék távoztak volna; az egyik kapufélfánál húzódott meg s mikor az órásék kiléptek a fogadó bolthajtásos kapuján, nesztelenül utánuk suhant.

Nem messzi laktak. A ház ablaka a patak partjára nézett, ahol Levinszky egy fához lapulva várta, míg az órás a bálba visszatér, mert gondolta, hogy az asszony visszaküldi urát a kurátorné mulattatására.

Úgy is volt. Gasparik nemsokára ismét látható lett; szokása szerint önmagához beszélve léptetett ki a kapun, aztán gondosan bezárva azt, csakhamar eltűnt az utcafordulónál.

Kisvártatva megnyílt az ablak is és Levinszky gyakorlott könnyedséggel termett a barátságos szobában. (Az ablakpárkány leszakadt sarka talán még az ő éjszakai látogatásainak emlékét hirdeti ma is?) Aztán az ablak ismét bezárult és reáhullott a fehér függöny.

*

A tél is véget ért. A tavasz küldözte már a hegyek felől azokat a langyos, mámorosító szellőket, melyeknek forró csókjától rügyezni kezdenek a fák és nyiladozni a szívek.

Levinszkyt akkor már más ablakok várták éjszakákon, bár Brigittának, a szép órásnének ablaka is minden éjjel tárva állt s a szép szőke asszony sok könnyet hullatott a hűtlen lovag után. Nem tudta elképzelni, hová tűnt Levinszky búcsúatlanul életéből, melyet az ő forró szerelme, titokzatos lénye teljesített be álmok csudalatos világával. Egyszer csak nem jött többé. Bizonyára örökre eltávozott a városból...

Pedig a lovag a városban volt. Csakhogy, amikor Brigitta asszony még mindig forrón reménykedett, hogy szerelme egyszer csak mégis visszatér hozzá, – akkorra már csaknem valamennyi szemrevaló fehérszínű ablakán párkányán ott díszelgett a lovag különös utakon végzett éjszakai látogatásának a nyoma és akkor már nem egyedül vérzett szíve a csapodár férfi után. No mert balga hiedelem volt az asszonyok részéről azt hinni, hogy egy asszony kedvéért tette meg Levinszky Krakkótól a kis szepességi városkáig azt a hosszú utat; a lovag királya akart lenni minden álomnak, mely lázzal fonja bé a titkon vágyakozó asszonyi szíveket. Ma ezalatt, holnap ezalatt az ablak alatt ácsorgott s forró suttogása előtt minden szív megnyílt és minden ablak kitért.

Azok a kertek, melyek a városka házai mellett meghúzódnak, sokat tudnának a fák beszédes lombjaival suttogni, ha az őszi el nem temetné őket. S azok a szelek, melyek őszi táján együtt dudolnak a szerelmesekkel, bizonyára sokszor elszongják azokat a szerelmes ígéretet, melyekkel a lovag a veleérző női szíveket puhíttatta. S bizonyosan sokkal hamarabb jöttek volna rá a városka női Levinszky csalafaságára, ha megértették volna a hulló falevelek és bús őszi szelek beszédét, mint ahogy Brigitta jött rá az újra beköszöntött tél egyik éjszakáján csúfos megcsalására. Rokonlátogatóból jövet, ép akkor haladt el a bánatos asszony Lestyányiék ablaka alatt, mikor a lovag az ablakpárkányon lovagolva befelé igyekezett Lestyányi Krisztinához. Sírva futott haza s a derék órás nem bírta elgondolni, mi bánthatja asszonyát, hogy egész éjjel oly keservesen zokog.

Hiszen Gasparik elég korán megtudta a valóságot, mert másnap Brigitta mindent bevallott bűnbánóan neki s még csak meg sem dorgálhatta a hűtlen nőt, hiszen oly keservesen zokogott; hogy végül is neki kellett megvívástalnia.

*

Megint csak úgy hullott a hó, mint azon az emlékezetes éjszakán, mikor Levinszky először mutatkozott a városban. Fehér volt a világ, mint az álmok és úttalan úttá szélesedett minden, ahová csak a szem elért.

Brigitta kegyetlen bosszút esküdött a lovag ellen, aki oly rút szegénybe hagyta. Egész nap dülva-fúlva járt-kelt az öreg órák muzsikájától dallamos szobák során s mint ez a hiszékeny nőknél szokás, akik a legagyafurttabb gonoszságok elkövetésére is képesek tartják magukat, – borzalmas terveket forgatott fejében. Úgy dült-fült mérgében, hogy a szegény órás alig bírta lecsillapítani.

Brigitta mindenekelőtt levelet írt a Fehér Hollóba, melyben érzelmes sorok kíséretében hívta meg a lovagot a szokott éjszakai órában ablaka alá. Aztán sorra járta mindazokat az asszonyokat és lányokat, akik a lovag csalafasága miatt együtt sírhattak, vagy háboroghattak vele; estére összegyűjtötte házuknál őket, urukat és apjukat mindenféle félelmetes fortélyok, löfegyverek és egyéb bosszúra alkalmas eszközök társaságában elbújtatta a padláson és pincében, – maga pedig a félig kitért ablaknál figyelte Levinszkyt, aki a jelzett időben meg is jelent.

– Brigitta! Ott vagy? – suttogta a lovag, mire az asszony egész alakját megmutatta az ablakban.

– Jöjj be, – hívta az asszony, ám Levinszky nem ment be a csapdába és semmi szándékot nem mutatott arra, hogy be akarna menni. Tovább kérdezősködött.

– Mit akarsz mondani?

Brigitta minden ígézőtehetségét elővéve, – válaszolta:

– Jöjj be! ... Mióta várlak ... Nem tudok nélküled lenni.

De Levinszky nem engedett magán kifogni.

– Nem akarsz csapdába húzni, amiért elhagytalak? – kérdezte. – Vérebeket rám szabadítani, felfogadott mesterlegényekkel agyoncsapatni, javasasszonytól szerzett mérges étellel megégetni, vagy elaltatni, aztán

álomban megfojtani és holttestemet a patakba dobni? Nem azért hísz magadhoz?

Brigitta, aki három napon át fogadkozott ezekre a borzalmas dolgokra, most szeméit lesütve, bűnbánóan rebegette Levinszkynek:

– Mért hagyta el engem, hiszen szeretlek?

Annak a szemében mintha tüzes parázs izzott volna, – úgy nézett.

– Nem akarsz kelepécébe csalni? – kérdezte aztán újból azon a dallamos hangján, amelynek egyik nő sem tudott ellenállni.

– Nem, – suttogta Brigitta és érezte, minden haragja elmúlt s nincs többé ereje, hogy rajta bosszút álljon.

– Várj! – sóhajtott azután s visszahúzódva az ablaktól, a szoba háttérében éberén figyelő asszonyokhoz lépett. Halk zokogással panasolta előttük, hogy nem tud szerelmén uralkodni és kérte őket is, hogy kegyelmezzenek a lovagnak.

A szép fehérnépek, akiknek ábrándos szeméből senki nem nézte volna ki a gyilkos szándékot, mellyel a lovag bosszúállására fogadkozottak – mindnyájuk szívében ott égett a boldogság láza, amit valamikor Levinszky gyűjtött fel bennük – maguk is hamarosan kegyelmet szavaztak a lovagnak.

– Hívjuk be, – csengett a rózsásarcú Pilniczky Klára, akinek talán legjobban vérezett szíve a hűtlen férfi után, legfrissebbek lévén sebei.

– Igen ám, de a férjeink ... – rebegette Lopusákné, a drabális városkapitány felesége.

– Meg az apáink ... – borzongott meg félősen Krecsmarik Johanka.

– Rájuk kell csukni az ajtókat, – vélekedett Pamuránszky, aki a legkardosabb asszony hírében állott a városka falai között. – És egy-kettőre kiprészelve az aggódó Brigittától a kulcsokat, biztos léptekkel surrant a padlásajtóhoz és bezárta azt.

Odafönt jól találták magukat a derék alkalmi hadfiak, – nagyban kártyáztak már és Gasparik kibicelt nekik. Sokkal hangosabbak voltak azok, akik a pincébe kerültek, ami nem is csudálható, tekintve azon körülményt, hogy odalenn kétszázéves borokat tartogatott a derék órá s a mi hőseink is tudomással bírtak a bornak azon jótékony hatásáról, hogy a bátorságot nagyban növeli. Iszogattak is szorgalmasan és Pamuránszkyne bármekkora zajt is csapott volna, nem halloták volna azt.

Mikor a kardos asszony szorongva várakozó asszonytársaihoz visszatért, minden oldalról ostrom alá fogták kérdéseikkel:

– Mi ujság? ... Mit csinálnak? ...

– Ott fenn kártyáznak, ott lenn isznak, – mutatott előbb – a padlás, aztán meg a pince felé a jó asszony. – Nem olyan veszedelmesek ...

– Jól rájuk zártad? – tudakolta Brigitta asszony, akinek láthatóan nagyon imponált ez a hősi cselekedet.

– Jól bizony, – büszkélkedett Pamuránszkyne, – ha akarom ítéletnapig se jönnek onnan elő.

A lovag ott állt az ablakhoz közel, a hó egészen belepte hosszú bundáját s türelmetlenül csapkodta sarkantyúit.

– Fázik a lelkem, – suttogta áhitatosan Brigitta s az ablakhoz lépve, intett a lovagnak, hogy kerüljön közelebb.

– Jöjj be, Szaniszló, – sóhajtotta felé, – már nincs semmi veszedelem. Itt fogod ugyan találni mindazokat, akiket szeretted, de ne félj semmit, nincs harag szívében irántad.

– És a férfihangok, amiket hallok? – kérdezte Levinszky.

– A férfiak a pincében és a padláson vannak, de ép most csukta rájuk az ajtót Pamuránszkyne, nem bírnak előjönni.

Levinszky még mindig tündődött, vajjon bemenjen-e?

– Ne félj semmit, – unszolta Brigitta tovább s kebléből elefántcsontnyelű pisztolyt vont elő, hogy a lovagnak adja. – Lásd, egyetlen fegyverünket is kezébe adom, használhatod, ha bármi bántódásod esne.

Álomlovag nem fogadta el. Habozás nélkül ugrott át az ablak párkányán.

Benn a szobában tényleg ott találta mindazokat, akiknek ő annyi boldog órát szerzett. Mikor Brigitta felszította a kandalló tüzét, annak fényénél szégyenlősen tekingettek egymás arcába az öszszesereglett asszonyok. Levinszky azonban hamarosan eloszlatta zavarukat és így kezdett hozzájuk beszélni:

– Eljöttem Brigitta hívására. Tudtam, hogy együtt lesztek, hogy felbőszítettétek ellenem férjeiteket és apáitokat, – én mégis eljöttem. Eljöttem, mert meg akartam köszönni nektek a sok boldog órát; eljöttem, mert el akartam búcsúzni tőletek, mielőtt arra a nagy útra kelnék, arra a hosszú bujdosásra, amelyből talán soha se lesz visszatérésem. Eljöttem hozzátok, mert szeretlek benneteket, mint atya a gyermekeit. Hogy ilyen vagyok, ne rójjátok fel nekem. Lovagi szavamra mondom, hogy mindannyitokra nagyon sok szeretettel fogok visszagondolni arról az útról, amelyen most elmegyek. S kérlek benneteket, hogyha álmotok óráin a derék Gasparik mester remeke, a toronyóra elzengi az éjfél szavát a város felett, – küldjetek utánam egy forró sóhajást, egy suttogó szót. Bocsássatok meg nekem, mert mindennek így kellett történnie és így történik már sok ezer év óta és mert én vezekelni fogok a ti bűnötökért is és mert az én vezeklésem az, hogy sohasem szűnik meg a boldog bujdosásom és hiába keresem a halált ... Most adjon mindegyikötök egy utolsó csókot, hogy édes ízét még sokáig érezzem.

A nők – mint valami álomban – engedelmesen nyújtották oda fejüket s a lovag forró csókkal búcsúzott tőlük.

Az asszonyok könnyes szemekkel állottak ott, Levinszky pedig az ablakhoz pattant s mégegyszer csókot intve feléjük, egy ugrással az utcán termett. Két ujját szájához vonva, éleset füttyentett. Az útkanyarodóból szélvészént vágtatott elő a szán, mely egykor Levinszkyt a városba hozta; négy fekete ló prüszkölt előtte s a hóhullásban úgy látszott, mintha tüzet lehelnének.

A lovag hirtelen felpattant a szánra, a polyák szános közébük csapott a lovaknak s elvágattak.

Levinszky még csak vissza sem nézett, pedig ugyancsak integettek utána a síró-rívó asszonynépek.

Legfőbb ideje volt a lovag távozásának. A pincében és padláson rekedt férjek és apák már javában dörömböltek börtönük ajtaján. Rohant Pamuránszkyné, hogy kiszabadítsa őket s alig győzött csudálkozásának kifejezést adni, hogy bezárva találta az ajtókat.

– Vajjon ki tehette? – tetette magát az asszony, – bizonynal az a fránya lovag, mert meg kell neki adni, hogy nagyon előre jár az esze.

– Bizonynal, bizonynal, – hagyta helyben Pamuránszky élete párjának érvelését. Csak próbálta volna, hogy másként vélekedjen.

– Hát nem jött el a gazember? – bömbölte fogát csikorgatva Lapusák úr, a félelmetes városkapitány.

– Volt eszébe, hogy idejőjön; mikor olyan fennhangon voltak, – pörölt velük Krecsmarik Johanka; édesen borzongva meg, a lovag csókjára gondolván.

– No hiszen csak itt találtuk volna, itt hagyta volna a fogát, – fogadkozott Tepenyák úr, az érdemes mézeskalácsos.

– Kitiportuk volna a belet ...

– Felnégyeltük volna ... – hallatszott minden oldalról.

– Megitattuk volna a kutyákkal a vérét, – olvasta valamikor valamelyik regényes korrajzban Klaptányi Títusz úr s most ez jutott eszébe.

– Úgy ... úgy ... – motyogta Gasparik mester s belülről lázasan örült, hogy a hadjáratnak ilyen kimenetele lett.

*

A bujdosó Álomlovagot pedig azóta nem látták a városka falai között. Bár eleget szívták fogukat mérgükben a bosszúszomjas férjek és családapák, – soha nem került többé elő.

Csak néha éjszakákon hallani halkütemű lépteit, sarkantyúinak dallamos pengését, de már hiába nyílnak meg az utána síró asszonyok és lányok ablakai, – mire kitekintenek, senki nem látható. Lehet, hogy nem is ő járt ott a néma utcák megkopott fehér házai között, csak a szívekben cseng vissza a régi szerelem melódiájából ez a pengés, mint a mult harangszava.

(Szentés)

Palasovszky Béla

NOCTURNE (TÓ MELLETT)

Éjnek ölén, éjfél tükörén:
acheroni vizen
Az esti szél már szárnyaszegetten
álomba pihen,
De acél lapjáról a tévedt csillagok fénye
az égnek izen.

Túl a sötét, körül a sötét:
zuhatag;
Szűri a csönd hálóján – széjjel oszolva
az árja szakad ...
Tétova kéz keresőn híg falba, selyem-
hálóba akad.

Tétova kéz világtalanul tapogat hálón,
híg falon át,
Szikrát fog feketén alvadt levegőből

az újjakon át –
Rémület szikra a borzadt lélekig űzi
villanyfolyamát.

Mi nyújtja ki nyúlós tapogatóit
ott a sötétben?
Baljós sziszegéssel kúszik nesztelenül
a csöndnek ölében ...
Mi suhan simán – suhogón keringve
pokol eltökélten

Káoszba zilált és vétlenül dermedt
lelkem elé ...?
Mi tépi a hálót – fonadékát gúzsba
ki tekeré?
Ki hajlik az éj fényes, feketéllő
tükre felé?

Mért mozdul a – mért inog úgy a sötétség
híg fala, gátja?
Mért indul az éj titkos zuhatagja,
fekete árja?
Mért fonja be léptem a selymes háló
csalfa hinárja?

Mért rázza kísértet-kéz az Ős-éj ködpalotáját –
ránk hadd omoljék?
Mért oly világos az éj, hogy éjszakábbak a nappalaink
mint e sötétség
Mért – ó mért hajlik a sors – tán hogy az élet
titka bomolják ...?

Mért hajlik a Sorsom az éj feketéllő – az éj acheroni
tükre felé ...?

(Budapest)

Ritoók Emma

SZAVAK

Mutatvány a fiatal költőnek Délibáb (Szeged 1928) c. kötetéből.

Szegény szavak, csip-csup beszédek,
Sok csipke, sujtás, szórovátka,
Keresgélisz köztük dúsát, szépet
És szíven sujt a szónak átka.

Mégis leírod; Élet, Álom,
Hűség, Hiúság, Sójaj, Ének,
Pedig velük bajos bejárnod
A végtelent, s a semmiséget.

Oh összepiszkolt, összevázott
Papírszeletkék, szóvirágok,
Szép hitek, vágyak, álmok, vétkek,
Örökvén örök néznek rátok.

Iszonyú örök néznek, néznek,

Hetedhét-titkon hét pecsétek,
S a jégmező lángokban éghet,
Nem moccannak a messzeségek!

Fülek hiába hallgatóznak
Halk hangokra hideg homályban,
Halál taván libeg a csónak,
De nem igaz, hogy ár–apály van,

Oh, nem igaz, hogy szép a szépség,
Hogy jobb a jó és rossz a véték,
Nincs Mámor, Csók, Hír, Dal, Dicsőség,
Nem moccannak a messzeségek!

Egyszerre áll és forr az örvény
A sűrű átokszötte éjben,
Nincs külön Szó és külön Törvény:
Az árva kis emberszavaknak
Titkai eltemetve vannak
Az álmodó Isten fejében.

(Szeged)

Terescsényi György